

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران مرکزی

دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی ، گروه جامعه شناسی
پایان نامه برای دریافت کارشناسی ارشد (M.A)
گرایش : جامعه شناسی

عنوان :
تأثیر دگرگونی های اجتماعی بر محتوای کتاب های ادبی کودکان (۱۳۵۷-۱۳۸۹)

استاد راهنما :
دکتر سعید معدنی

استاد مشاور :
دکتر غلامعلی لیاقت

پژوهشگر :
نسرین حسن پور

تابستان ۱۳۹۰

تقدیم به :

کودکان

به خاطر کودکی شان، نه کوچکی شان

سپاس گزاری :

سپاس و تقدیر فراوان از استاد گرامی ، جناب آقای دکتر معدنی ، در مقام استاد راهنما که تدوین و تنظیم این پایان نامه با الطاف و رهنمود های ارزنده ی ایشان میسر گشت .
سپاس از استاد گرامی جناب آقای دکتر لیاقت که در مقام استاد مشاور این پایان نامه ، با راهنمایی هایشان بنده را در نوشتن این پایان نامه یاری نمودند .
هم چنین وظیفه ی خود می دانم که از کلیه اساتید گروه جامعه شناسی دانشگاه ، که در طی دوره تحصیلی راهنمایی ها و تجربیات و آموخته های خود را از دانشجویان دریغ ننمودند ، تشکر و قدر دانی نمایم .

بسمه تعالی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

این جانب نسرين حسن پور دانشجوی کارشناسی ارشد رشته علوم اجتماعی گرایش جامعه شناسی با شماره دانشجویی ۸۷۰۸۴۹۲۴۱۰۰ اعلام می نمایم که کلیه مطالب مندرج در این پایان نامه با عنوان تأثیر دگرگونی های اجتماعی بر محتوای کتاب های ادبی کودکان (۱۳۸۹-۱۳۵۷) حاصل کار پژوهشی خود بوده و چنانچه دستاوردهای پژوهشی دیگران را مورد استفاده قرار داده باشم طبق ضوابط و رویه های جاری ، آن را ارجاع داده و در فهرست منابع و مآخذ ذکر نموده ام . علاوه بر آن تأکید می نمایم که این پایان نامه قبلاً برای احراز مدرک هم سطح ، پایین تر یا بالاتر ارائه نشده و چنانچه در هر زمان خلاف آن ثابت شود ، بدین وسیله متعهد می شوم ، در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام توسط دانشگاه ، بدون هیچ گونه اعتراض آن را بپذیرم .

تاریخ و امضاء

بسمه تعالی

در تاریخ ۹۰/۶/۱۵

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم نسرین حسن پور از پایان نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۸/۷۵ به حروف هجده و هفتاد و پنج صدم و با درجه عالی مورد تصویب قرار گرفت .

امضاءاستاد راهنما

صفحه	عنوان
	فهرست مطالب
	چکیده
	مقدمه
۲۰	فصل اول : کلیات تحقیق.....
۲۱	مقدمه.....
۲۱	۱-۱- بیان مسئله .....
۲۲	۱-۱-۱- واقعیات اجتماعی دوران کودکی .....
۲۷	۲- اهداف تحقیق .....
۲۷	۳-۱- اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه انتخاب آن .....
۳۰	۴-۱- سئوالات و فرضیه های تحقیق .....
۳۱	۵-۱- مدل تحقیق .....
۳۵	۶-۱- تعاریف نظری و عملیاتی متغیرها و واژه های کلیدی .....
۳۵	۶-۱-۱- تعریف نظری و عملیاتی متغیر های وابسته .....
۳۶	۶-۲- تعریف نظری و عملیاتی متغیر مستقل .....
۳۷	۷-۱- روش تحقیق .....
۳۷	۷-۱-۱- روش تحقیق اسنادی .....
۳۹	۷-۲-۱- تکنیک تحلیل محتوا .....
۴۰	۸-۱- قلمرو تحقیق .....
۴۰	۹-۱- جامعه و حجم نمونه .....
۴۱	۱۰-۱- محدودیت ها و مشکلات تحقیق .....
۴۲	فصل دوم : مطالعات نظری .....
۴۳	مقدمه .....
۴۴	۱-۲- تعاریف جامعه شناسی .....
۴۵	۲-۲- قلمرو موضوعات جامعه شناسی .....
۴۶	۳-۲- درباره ی زبان و ادبیات .....
۴۸	۲-۳-۱- درباره ی ادبیات .....
۴۹	۲-۳-۲- معنای ادبیات .....
۵۱	۴-۲- کارکردهای اجتماعی ادبیات .....
۵۳	۵-۲- جامعه شناسی ادبیات و جامعه شناسی در ادبیات .....
۵۴	۲-۵-۱- جامعه شناسی ادبیات .....

۵۴	..... ۲-۵-۲ جامعه‌شناسی در ادبیات
۵۷	..... ۳-۵-۲ تعهد ادبیات
۵۸	..... ۶-۲ عوامل اثر گذار بر آثار ادبی و هنری
۵۹	..... ۲-۶-۱ ساخت اجتماعی
۵۹	..... ۲-۶-۱-۱ ساخت اجتماعی و ادبیات
۶۱	..... ۲-۶-۲ فرهنگ
۶۳	..... ۲-۶-۳ شخصیت
۶۵	..... ۲-۷-۷ بررسی آرا و نظرات بزرگان جامعه‌شناسی در ادبیات
۶۵	..... ۲-۷-۱ کارل مارکس
۷۰	..... ۲-۷-۲ هابر ماس
۷۲	..... ۲-۷-۳ گنورگ لوکاج
۷۵	..... ۲-۷-۴ لوسین گلدمن
۷۹	..... ۲-۷-۵ لویی آلتوسر
۸۱	..... ۲-۷-۶ پیر بوردیو
۸۱	..... ۲-۷-۶-۱ حوزه‌ی تولید فرهنگی
۸۴	..... ۲-۸-۱ چارچوب نظری تحقیق
۹۰	..... فصل سوم : پیشینه‌ی تحقیق
۹۰	..... مقدمه
۹۱	..... ۳-۱-۱ تحقیقات انجام شده داخلی
۱۲۳	..... ۳-۲-۱ تحقیقات انجام شده خارجی
۱۴۰	..... ۳-۳-۱ پیشینه‌ی ادبیات کودک و نوجوان
۱۴۰	..... ۳-۳-۱-۱ پیشینه‌ی ادبیات کودک و نوجوان در جهان
۱۴۲	..... ۳-۳-۲-۱ پیشینه‌ی ادبیات کودک و نوجوان در ایران
۱۴۲	..... ۳-۳-۲-۱-۱ پیش از اسلام
۱۴۲	..... ۳-۳-۲-۲-۱ پس از اسلام تا مشروطه
۱۴۴	..... ۳-۳-۲-۳-۱ پس از تهضت مشروطه
۱۴۶	..... ۳-۳-۲-۴-۱ از ۱۳۴۰ تا انقلاب اسلامی
۱۴۹	..... ۳-۳-۲-۵-۱ پس از انقلاب تا سه دهه بعد
۱۵۲	..... فصل چهارم : روش‌شناسی پژوهش
۱۵۳	..... مقدمه
۱۵۳	..... ۴-۱-۱ روش تحقیق

۲۰۱	۵-۱-۴-۲- تحلیل محتوایی کتاب های منتخب دوره ی اصولگرایی .....
۲۰۱	۵-۱-۴-۲-۱- نمونه ی آماری .....
۲۰۲	۵-۱-۴-۲- نتایج مربوط به مقوله ها .....
۲۱۱	۵-۲- نتایج استنباطی تحقیق .....
۲۱۱	۵-۲-۱- آزمون فرضیه ها .....
۲۱۱	۵-۲-۱-۱- آزمون فرضیه ۱ .....
۲۱۳	۵-۲-۱-۲- آزمون فرضیه ۲ .....
۲۱۳	۵-۲-۱-۳- آزمون فرضیه ۳ .....
۲۱۴	۵-۲-۱-۴- آزمون فرضیه ۴ .....
۲۱۵	۵-۲-۱-۵- آزمون فرضیه ۵ .....
۲۱۶	۵-۲-۱-۶- آزمون فرضیه ۶ .....
۲۱۶	۵-۳- نتایج کیفی تحقیق .....
۲۱۶	۵-۳-۱- نتایج کیفی مربوط به مقوله ها در دوره ی جنگ .....
۲۱۸	۵-۳-۲- نتایج کیفی مربوط به مقوله ها در دوره ی سازندگی .....
۲۱۹	۵-۳-۳- نتایج کیفی مربوط به مقوله ها در دوره ی اصلاحات .....
۲۲۰	۵-۳-۴- نتایج کیفی مربوط به مقوله ها در دوره ی اصولگرایی .....
۲۲۲	فصل ششم : نتیجه گیری و پیشنهادات .....
۲۲۳	مقدمه .....
۲۲۳	۶-۱- نتایج و یافته های پژوهش .....
۲۲۳	۶-۱-۱- نتایج توصیفی تحقیق .....
۲۲۹	۶-۱-۲- نتایج تبیینی تحقیق .....
۲۳۴	۶-۲- پیشنهادات .....
۲۳۴	۶-۲-۱- پیشنهادات حاصل از این تحقیق .....
۲۳۴	۶-۲-۱-۱- بخش نظری .....
۲۳۴	۶-۲-۱-۲- بخش روشی .....
۲۳۵	۶-۲-۱-۳- بخش عملکردی .....
۲۴۳	۶-۲-۲- پیشنهادات برای تحقیقات بعدی .....
۲۴۴	۶-۳- محدودیت ها و مشکلات تحقیق .....
۲۴۶	پیوست .....
۲۵۱	فهرست منابع و مآخذ .....

عنوان	صفحه
جدول ۱- وضعیت نشر کتاب پس از پیروزی انقلاب (۱۳۶۷-۱۳۵۸).....	۱۰۴
جدول ۲ توزیع فراوانی کتاب های منتشر شده بین سالهای ۵۸ تا ۶۷ به تفکیک موضوع.....	۱۰۷
جدول ۳- توزیع فراوانی سهم کتابهای منتشر شده موضوعات مختلف سالها ۵۸ تا ۶۷....	۱۰۸
جدول ۴- وضعیت نشر کتاب در دوره ی سازندگی (۶۸ تا ۷۶).....	۱۰۹
جدول ۵- توزیع فراوانی کتاب های منتشر شده سالهای ۶۸ تا ۷۶ به تفکیک موضوع.....	۱۱۲
جدول ۶- توزیع فراوانی سهم کتابهای منتشر شده موضوعات مختلف سالها ۶۸ تا ۷۶... ..	۱۱۳
جدول ۷- وضعیت نشر کتاب در دوره ی اصلاحات (۷۷ تا ۸۴).....	۱۱۵
جدول ۸- توزیع فراوانی کتاب های منتشر شده سالهای ۷۷ تا ۸۴ به تفکیک موضوع.....	۱۱۷
جدول ۹- توزیع فراوانی سهم کتابهای منتشر شده موضوعات مختلف سالها ۷۷ تا ۸۴.....	۱۱۸
جدول ۱۰- وضعیت نشر کتاب در دوره ی اصولگرایی (۸۵ تا ۸۹).....	۱۱۹
جدول ۱۱- توزیع فراوانی کتاب های منتشر شده سالهای ۸۵ تا ۸۹ به تفکیک موضوع.....	۱۲۱
جدول ۱۲- توزیع فراوانی سهم کتابهای منتشر شده موضوعات مختلف سالها ۸۵ تا ۸۹.....	۱۲۲
جدول ۱۳- مقوله های اجتماعی در کتب مورد مطالعه در دوره ی جنگ.....	۱۷۰
جدول ۱۴- مقوله های مذهبی در کتب مورد مطالعه در دوره ی جنگ.....	۱۷۱
جدول ۱۵- مقوله های علمی در کتب مورد مطالعه در دوره ی جنگ.....	۱۷۲
جدول ۱۶- مقوله های اقتصادی در کتب مورد مطالعه در دوره ی جنگ.....	۱۷۳
جدول ۱۷- مقوله های هنری در کتب مورد مطالعه در دوره ی جنگ.....	۱۷۴
جدول ۱۸- مقوله های سیاسی در کتب مورد مطالعه در دوره ی جنگ.....	۱۷۵
جدول ۱۹- مقوله های اخلاقی عاطفی در کتب مورد مطالعه در دوره ی جنگ.....	۱۷۶
جدول ۲۰- مقوله های تفریح در کتب مورد مطالعه در دوره ی جنگ.....	۱۷۷
جدول ۲۱- مقوله های اجتماعی در کتب مورد مطالعه در دوره ی سازندگی.....	۱۸۱
جدول ۲۲- مقوله های مذهبی در کتب مورد مطالعه در دوره ی سازندگی.....	۱۸۲
جدول ۲۳- مقوله های علمی در کتب مورد مطالعه در دوره ی سازندگی.....	۱۸۳
جدول ۲۴- مقوله های اقتصادی در کتب مورد مطالعه در دوره ی سازندگی.....	۱۸۴
جدول ۲۵- مقوله های هنری در کتب مورد مطالعه در دوره ی سازندگی.....	۱۸۵
جدول ۲۶- مقوله های سیاسی در کتب مورد مطالعه در دوره ی سازندگی.....	۱۸۶

- جدول ۲۷- مقوله های اخلاقی عاطفی در کتب مورد مطالعه در دوره ی سازندگی..... ۱۸۷
- جدول ۲۸- مقوله های تفریح در کتب مورد مطالعه در دوره ی سازندگی..... ۱۸۸
- جدول ۲۹- مقوله های اجتماعی در کتب مورد مطالعه در دوره ی اصلاحات..... ۱۹۲
- جدول ۳۰- مقوله های مذهبی در کتب مورد مطالعه در دوره ی اصلاحات..... ۱۹۳
- جدول ۳۱- مقوله های علمی در کتب مورد مطالعه در دوره ی اصلاحات..... ۱۹۴
- جدول ۳۲- مقوله های اقتصادی در کتب مورد مطالعه در دوره ی اصلاحات..... ۱۹۵
- جدول ۳۳- مقوله های هنری در کتب مورد مطالعه در دوره ی اصلاحات..... ۱۹۶
- جدول ۳۴- مقوله های سیاسی در کتب مورد مطالعه در دوره ی اصلاحات..... ۱۹۷
- جدول ۳۵- مقوله های اخلاقی عاطفی در کتب مورد مطالعه در دوره ی اصلاحات..... ۱۹۸
- جدول ۳۶- مقوله های تفریح در کتب مورد مطالعه در دوره ی اصلاحات..... ۱۹۹
- جدول ۳۷- مقوله های اجتماعی در کتب مورد مطالعه در دوره ی اصولگرایی..... ۲۰۳
- جدول ۳۸- مقوله های مذهبی در کتب مورد مطالعه در دوره ی اصولگرایی..... ۲۰۴
- جدول ۳۹- مقوله های علمی در کتب مورد مطالعه در دوره ی اصولگرایی..... ۲۰۵
- جدول ۴۰- مقوله های اقتصادی در کتب مورد مطالعه در دوره ی اصولگرایی..... ۲۰۶
- جدول ۴۱- مقوله های هنری در کتب مورد مطالعه در دوره ی اصولگرایی..... ۲۰۷
- جدول ۴۲- مقوله های سیاسی در کتب مورد مطالعه در دوره ی اصولگرایی..... ۲۰۸
- جدول ۴۳- مقوله های اخلاقی عاطفی در کتب مورد مطالعه در دوره ی اصولگرایی..... ۲۰۹
- جدول ۴۴- مقوله های تفریح در کتب مورد مطالعه در دوره ی اصولگرایی..... ۲۱۰
- جدول ۴۵- بررسی متغیر ها برای به دست آوردن کای اسکوار در مقوله های تحقیق..... ۲۱۲
- جدول ۴۶- آزمون کای اسکوار جهت بررسی تأثیردگرگونی های اجتماعی بر ادبیات
کودکان..... ۲۱۲
- جدول ۴۷- نتایج آزمون f برای مقایسه میانگین مقولات تصویر گری کودکان در دوره های
مختلف..... ۲۱۳
- جدول ۴۸- نتایج آزمون f برای مقایسه میانگین مقولات جامعه پذیری کودکان در دوره های
مختلف..... ۲۱۳
- جدول ۴۹- نتایج آزمون f برای مقایسه میانگین مقولات مذهبی کودکان در دوره های
مختلف..... ۲۱۴
- جدول ۵۰- نتایج آزمون f برای مقایسه میانگین مقولات علمی کودکان در دوره های
مختلف..... ۲۱۵
- جدول ۵۱- نتایج آزمون f برای مقایسه میانگین مقولات سیاسی کودکان در دوره های مختلف
..... ۲۱۶

جدول ۵۲- نتایج آزمون t برای مقایسه میانگین مقولات اجتماعی و اقتصادی ۲۲۸

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
	نمودار ۱- مقایسه وضعیت انتشار کتابهای کودک با انتشار کتاب پس از پیروزی انقلاب ۱۰۵.....
	نمودار ۲- مقایسه وضعیت انتشار کتابهای کودک با انتشار کتاب در دوره ی سازندگی . ۱۱۱.....
	نمودار ۳- مقایسه وضعیت انتشار کتابهای کودک با انتشار کتاب در دوره ی اصلاحات ۱۱۶.....
	نمودار ۴- مقایسه وضعیت انتشار کتابهای کودک با انتشار کتاب در دوره ی اصولگرایی ۱۲۰.....
	نمودار ۵- مقایسه فراوانی مقوله ها در دوره ی جنگ..... ۱۶۹.....
	نمودار ۶- مقایسه حضور زنان و مردان در کتاب های دوره ی جنگ..... ۱۷۰.....
	نمودار ۷- مقایسه فراوانی مقوله ها در دوره ی سازندگی..... ۱۸۰.....
	نمودار ۸- مقایسه حضور زنان و مردان در کتاب های دوره ی سازندگی..... ۱۸۱.....
	نمودار ۹- مقایسه فراوانی مقوله ها در دوره ی اصلاحات..... ۱۹۱.....
	نمودار ۱۰- مقایسه حضور زنان و مردان در کتاب های دوره ی اصلاحات..... ۱۹۲.....
	نمودار ۱۱- مقایسه فراوانی مقوله ها در دوره ی اصولگرایی ..... ۲۰۲.....
	نمودار ۱۲- مقایسه حضور زنان و مردان در کتاب های دوره ی اصولگرایی ..... ۲۰۳.....
	نمودار ۱۳- بررسی مقولات جامعه پذیری در دوره های مختلف..... ۲۱۴.....
	نمودار ۱۴- مقایسه فراوانی مقوله ها در دوره های مختلف..... ۲۲۴.....
	نمودار ۱۵- مقایسه فراوانی مقوله های اخلاقی عاطفی در دوره های مختلف..... ۲۲۵.....
	نمودار ۱۶- مقایسه فراوانی مقوله های تفریح در دوره های مختلف..... ۲۲۵.....
	نمودار ۱۷- مقایسه فراوانی مقوله های مذهبی در دوره های مختلف..... ۲۲۶.....
	نمودار ۱۸- مقایسه فراوانی مقوله های علمی در دوره های مختلف..... ۲۲۶.....
	نمودار ۱۹- مقایسه فراوانی مقوله های اقتصادی - اجتماعی در دوره های مختلف..... ۲۲۷.....
	نمودار ۲۰- مقایسه فراوانی مقولات سیاسی در دوره های مختلف..... ۲۲۸.....
	نمودار ۲۱- مقایسه فراوانی مقوله های هنری در دوره های مختلف..... ۲۲۹.....

چکیده :

ادبیات کودکان ، گونه ای است از ادبیات مختص یک گروه سنی خاص . ادبیات کودک می تواند به مثابه واقعیتی در بنایی تلقی گردد که زیر بنای آن همانا واقعیت دگرگونی های اجتماعی است و براین اساس ادبیات بهنجار و هماهنگ در این حوزه ادبیاتی است که همسو با واقعیات متغیر مستقل خود یعنی ظرف اجتماعی باشد. در کشور ایران به دلیل تغییر هرم سنی جمعیت ، ادبیات کودکان مخاطب بیشتری یافته است . عامل پیش گفته و نیز دگرگونی های اجتماعی که بیشتر با تغییرات ارزش همراه بوده ، سبب ساز تغییرات گسترده ای در این نوع ادبیات گشته است . این عوامل انگیزه ی انجام تحقیق فوق گردید که متغیر مستقل آن دگر گونی های اجتماعی و متغیر وابسته آن ادبیات کودکان لحاظ شد . در این تحقیق سال های پس از انقلاب ۵۷ با تقسیم دوره ی ۳۲ ساله ی اخیر به ۴ دوره ی جنگ ، سازندگی ، اصلاحات و اصولگرایی تغییرات ادبیات کودک بررسی شده است. برای تعیین جامعه ی آماری سعی شد کتاب های داستانی کودکان که برای سنین ۶ تا ۱۲ سال (سنین دبستانی) نگاشته شده و در جشنواره ها مورد تأیید منتقدان قرار گرفته و یا آمار فروش بالایی داشته ، انتخاب گردد . سپس با مطالعه ی چند باره این کتاب ها (۳۲ کتاب) اقدام به استخراج مقولات شده و در نهایت آزمون پایایی (Reliability) برای مقوله ها انجام گرفته ، پس از این مراحل و نیز مرحله ی شمارش فراوانی مقوله ها ، روند تغییرات به صورت رسم جداول و ثبت اطلاعات در نمودارها به صورت کمی و کیفی مورد بررسی شد . اطلاعات جمع آوری شده با آزمون کای اسکوار و آزمون t با کمک نرم افزار spss و با استفاده از روش های توصیفی و تبیینی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند . نتایج تحقیق نشان می دهد که مقولات سیاسی ، اجتماعی ، اخلاقی – عاطفی ، هنری ، اقتصادی ، تفریح، مذهبی ، علمی در دوره های چهارگانه تحقیق با نوسانات قابل تأملی همراه بوده است . بیشترین رشد مقولات در مقولات اقتصادی و بیش ترین نوسان در مقولات مذهبی مشاهده گردید .

کلید واژه ها : ادبیات ، جامعه شناسی ادبیات ، ادبیات کودکان ، تحلیل محتوا ، دگرگونی اجتماعی

مقدمه:

ادبیات کودک، پدیده‌ای است که بسیار متأخر تر از ادبیات و پدیده ادبی به وجود آمده است. افزودن واژه‌ی کودک به ادبیات اصطلاح جدیدی حاصل کرده که تفاوت‌های مهمی با مفهوم ادبیات دارد. به طوری که ادبیات کودک را بیشتر می‌توان یک پدیده اجتماعی تلقی کرد تا یک پدیده‌ی ادبی خالص.

براین اساس ادبیات کودک متغیر اجتماعی وابسته‌ای است که متغیر مستقل آن یک متغیر اجتماعی دیگر است. این نوشته براین باور است که ادبیات کودک، به معنایی که ما آن را امروزه درک می‌کنیم تنها زمانی پا به عرصه تاریخ گذاشت که دگرگونی‌های اجتماعی برای به رسمیت شناخته شدن دوران کودکی^۱ به وجود آمده بود. دگرگونی‌های اجتماعی اگر چه خود متغیر وابسته مدرنیته یا دوران مدرن است، با این وجود متغیر مستقل ادبیات کودک نیز به شمار می‌رود. معنای این مدعا این است که بین دگرگونی‌های اجتماعی و ادبیات کودک نوعی هم‌تغییری^۲ وجود دارد و هر گاه متغیر مستقل یعنی دگرگونی‌های اجتماعی دچار تغییر معنادار شود ادبیات کودک نیز دچار تغییر معنادار خواهد شد. این ایده دارای پشتوانه‌های تاریخی و محتوایی است. بررسی تاریخ ادبیات کودک در دنیا بیانگر آن است که ادبیات کودک، به شکلی که امروز ما می‌شناسیم، تنها زمانی در عرصه تاریخ ظاهر شد که دوران کودکی به مثابه یک بستر اجتماعی به منصفه ظهور رسیده بود. این رابطه‌ی تاریخی بین پیدایش کودکی و ادبیات لازمه‌ی معقولیت فرض این دو به عنوان متغیر مستقل و متغیر وابسته است. در این رابطه همچون هر متغیر دیگر متغیر مستقل دارای تقدم زمانی بر متغیر وابسته است.

اما بین دگرگونی‌های اجتماعی و ادبیات کودک نوعی رابطه‌ی محتوایی نیز وجود دارد. بررسی محتوایی ادبیات کودک بیانگر آنست که انگاره‌های حاکم بر تعریف کودکی و پیدایش در جامعه بر ادبیات کودک نیز مستولی بوده است و به نظر می‌رسد که آشخور فکری این هر دو یکسان باشد.

در بیان ابعاد مختلف رابطه‌ی کودکی به نوعی دیگر از رابطه نیز می‌توان اشاره کرد که به نظر می‌رسد در عمل مهمترین رابطه نیز باشد. این رابطه، رابطه‌ی نهادی و یا به عبارتی رابطه‌ی کارکردی بین کودکی و ادبیات کودک است. ادبیات کودک در پاسخ به نیازی از نهاد کودکی به وجود آمد و براساس این تصور ادبیات کودک تنها تا زمانی مورد اقبال کودکان و دنیای کودکی خواهد بود که این ویژگی کارکردی خود، یعنی پاسخگویی به نیاز یا نیازهای بر آمده از واقعیات دوران کودکی را پاسخ دهد.

1- Childhood

2- covariance

توجه به دو شکل اصلی رابطه ی کودکی و ادبیات کودک یعنی رابطه ی تاریخی و کارکردی تصویر ما را از مسئله کودکی و ادبیات کودک مشخص تر خواهد کرد. رابطه ی تاریخی این دو بیان می کند که ادبیات کودک تابعی از تعریف کودکی در جامعه در برهه ای خاص است. یعنی اولاً ادبیات کودک فقط هنگامی وجود خواهد داشت که کودکی وجود داشته باشد و ثانیاً این ادبیات می بایست کیفیات خود را با واقعیات کودکی وفق دهد.

گذشته از این، رابطه ی کارکردی بین کودکی و ادبیات نیز به ما می گوید چنانچه ادبیات کودک نیازی از نهاد کودکی را مرتفع نکند ادبیاتی غیر کارکردی است که در صورت عدم توجه به آن یا فقط به شکلی آئینی و مناسک گرایانه تقلیل پیدا خواهد کرد و یا از بین خواهد رفت.

به نظر می رسد که ادبیات کودک در حال حاضر در آستانه ویا دچار چنین مسئله ای است ادبیات کودک از یک سو حساسیت خود را به تغییرات کودکی از دست داده است و علاوه بر آن به نظر نمی رسد که همچون گذشته پدیده ای کارکردی باشد. اگر چه این وضعیت وضعیتی جهانی است ولی به نظر می رسد که شدت این بیماری در کشور ما بیشتر باشد.

فصل اول

کلیات طرح

مقدمه :

علوم انسانی دیرزمانی است که دو باور در خصوص کودکان به خود گرفته است. اول این که کودک موجود کوچکی است که باید بزرگ شود (روانشناسی رشد) و دوم اینکه کودکان مواد خامی هستند که از طریق جامعه پذیری نظم اجتماعی و به عبارتی جامعه را باز تولید می کنند (جامعه پذیری). براساس همین مبانی است که ادبیات کودک نیز در دنیای مدرن به مثابه ابزاری تربیتی تعریف شده است که می بایست ارزشهای اخلاقی و اجتماعی جامعه ی بزرگسالان را به کودکان منتقل و در آنها درونی کند.

تأیید این مدعا کار چندان دشواری نیست. نگاهی به تاریخ چاپ کتابهای کودکان این مدعا را تأیید می کند. نخستین کتابهای چاپی عمدتاً توسط شخصیت های مذهبی و در موضوعات مذهبی و تربیتی نوشته شد.

در فصل حاضر ابتدا به طرح موضوع و بیان آسیبها و مشکلاتی که ادبیات کودک با آن روبروست پرداخته می شود. سپس اهدافی که این پژوهش در جهت نیل به آنها سامان یافته است مطرح می شود. در ادامه به اهمیت و کارکردهای ادبیات کودک اشاره می شود و نیز به تعریف مفاهیم و اصطلاحاتی که در سراسر تحقیق با آن سروکار داریم پرداخته خواهد شد.

۱-۱- بیان مسئله

مدرنیته یک واقعیت تاریخی نسبتاً منسجم است که به نظر می رسد در یک چارچوب کنترلی تمامی عناصر روبنایی آن در خدمت اهداف زیر بنایی تنظیم شده اند و این هماهنگی تنها محدود به حوزه های هنری و حقوقی نیست و حتی ساختارهای علمی را نیز در بر می گیرد. «امروزه ما به برکت پژوهشهای فوکو فهمیده ایم که دوران مدرن فقط شکل کنترل را عوض کرد نه محتوای آن را. فوکو با گسترش دامنه ادعای خود حتی مدعی شد که درجه کنترل